

מובנו דליהוי כעפרא דארעא. אמנם עי' תוס'
הרא"ש פסחים ד' ב' ד"ה מדאורייתא. וצ"ב.

בעלמא סגי לי' הכ"נ אע"ג דמדאורייתא לא
בטיל כיון שיחדה לשיבה לא גרע מביטול
בלב. עכ"ל. ולכ' כל זה שייך רק אם ביטול

* * *

רבי רפאל רייכמן
ראש ישיבת ישיבה מאה שערים ירושלים

בנוסח ברכת הזימון בבית חתנים למי שלא אכל

ב"מקורות והערות" לפקפק על הנוסח הנ"ל,
ולצדד להקדים "שהשמחה במעונו" ולומר
"ברוך (אלקינו) שהשמחה במעונו ומבורך
וכו", מבלי להביא שום מקור או ראי' לצד זה.

והנה בא"ר שם בס' קצ"ח אין זה מפורש
ש"שהשמחה במעונו" צ"ל בסוף,
ע"ש, אלא דכן נראה מתוך דבריו, וכמו
שפירשם בס' מאמר מרדכי, עיין בדבריו.
וע"ש במאמ"ר שהוא עצמו כתב לחלוק על
הא"ר וסובר דצריך באמת להקדים "שהשמחה
במעונו", ושלדעתו כן הוא הפירוש בגלין
השו"ע שהביא הא"ר. ועיין בס' פתח הדביר
ובכף החיים שהעירו ע"ד המאמ"ר שלא ראה
מה שמפורש בעט"ז. ולפי"ז לכאורה פשוט
דגם אחרי שמצאנו להמאמ"ר שסובר די
להקדים שהשמ"ב, עדיין אין שום מקום

מוצש"ק פ' פינחס תשמ"ז
לכבוד ידידי הגר"ש דבליצקי שליט"א.
אחדשה"ט.

בספרו "שובע שמחות" על דיני שבע
ברכות, בפרק רביעי סעיף י"ב,
הביא כת"ר הנוסח למי שלא אכל בסעודת
נישואין ונמצא שם בשעה שמזמנין שצ"ל
"ברוך (אלקינו) ומבורך שמו תמיד לעולם ועד
שהשמחה במעונו", וב"מקורות והערות" ס"ק
ל"ו ציין "באה"ט ס"ק ג' משם העט"ז, וכ"כ
מ"ב ס"ק ו', וא"ר כתב דכ"ה במהרי"ל בשם
מהר"ש", (ויש להוסיף דגם בס' יד אהרן
העתיק ד' העט"ז להלכה). והנה לפי"מ
שמביא כת"ר יוצא שזה נוסח מוסכם בלי שום
חולק, וע"כ תמוה מאד מה שמביא שם

ו"מבורך" היינו להבא, ואולי י"ל דמהאי טעמא גופא, דמבורך להבא, לא שייך לומר שאכלנו, דהיינו על שאכלנו, אחרי ומבורך וכו', וצ"ל שאכלנו סמוך לברוך דוקא, וא"כ י"ל דשוב אין מקום להמשיך ומבורך וכו'. והנה כ"ז לענין "שאכלנו", אבל "השמחה במעונו", אם הכוונה על שהשמחה במעונו, שפיר שייך שתבוא גם אחרי "ומבורך וכו'", ודוק], אבל אם הנוסח הוא "שאכלנו", הרי אינו מברך על שהשמחה במעונו רק את מי שהשמחה במעונו, וכד' הי"ש"ש והלבוש, והוי תואר, וא"כ לכאורה צ"ל שהשמחה במעונו מיד אחרי ברוך (אלקיננו) ולא בסוף אחרי ומבורך שמו וכו'. ודוק היטב בזה, כי לכאורה נכונים הדברים מאד.

והנה בס"ק ל"ה כתב כת"ר ד"רוב האחרונים כתבו לומר שאכלנו משלו", ובאמת חוץ ממה שנדפס בסידורים עם וי"ו (וגם זה לא בכלום), לא מצאתי לאחד מהאחרונים שיכתוב שצ"ל "ושאכלנו" עם וי"ו. אמנם להנתבאר, הרי הפוסקים שכתבו לומר "ברוך (אלקיננו) ומבורך וכו' שהשמחה במעונו", לכאורה נקטי שאומרים "ושאכלנו" עם וי"ו, והרווחנו לפי"ז למצוא מקור לנוסח הסידורים. ברם איך שיהי', לכאורה פשוט דהכרעת ההלכה צ"ל כמו שמפורש בראשונים ובשו"ע, וכד' המהרש"ל ולבוש ושאר הפוסקים דנקטי כוותייהו, לומר "שאכלנו" בלי וי"ו, וממילא לכאורה צ"ל "ברוך (אלקיננו) שהשמחה במעונו ומבורך שמו וכו'", וכד' המאמר מרדכי. וצ"ע.

ואגב אעיר, דמש"כ כת"ר דהא"ר כתב "דכ"ה במהרי"ל בשם מהר"ש"

לפקפק על פסקו של המשנ"ב בשם האחרונים.

אמנם לענ"ד הי' נראה דד"ז תלוי בנידון אחר, והיינו הנידון שמביא כת"ר בס"ק ל"ה, אם האוכלים צ"ל "שאכלנו" או "ושאכלנו". ועיין בסידור אוצר התפלות ח"א צד רנח ב"עיון תפלה" שכ' דגירסת סדורינו בוי"ו "ולפי גירסא זו הכי פירושה, ברוך אלקיננו בשביל שהשמחה במעונו וברוך הוא בשביל שאכלנו משלו", אבל מביא שם דהגירסא במחזור ויטרי ובמנהיג (וכ"ה ברמב"ם ובאבודרהם) בלי וי"ו "ופירושה לפי גירסא זו אלקיננו אשר השמחה במעונו ברוך הוא בשביל שאכלנו משלו". ובאמת דכ"ז מבואר כבר ביש"ש בכתובות פ"א סו"ס י"ט, ע"ש, ועל כן כתב ד"ש טועים ואומרים שהשמחה במעונו ושאכלנו בוי"ו וטעות גדול הוא בידם דהא אין מברכין אשמחה אלא אאכילה", ע"ש מה שהאריך קצת בזה (והובאו דבריו בערוה"ש). וכעין זה כתב הלבוש באה"ע "יאמר שאכלנו בלא וי"ו ולא יאמר ושאכלנו בוי"ו שאין לו עניין אבל בלא וי"ו ה"פ נברך את מי שהשמחה במעונו והוא הש"י על שאכלנו משלו". ולענ"ד הנוסח "ברוך (אלקיננו) ומבורך שמו תמיד לעולם ועד שהשמחה במעונו" א"ש לפי הצד שהאוכלים אומרים "ושאכלנו" עם וי"ו, דלצד זה הרי הפירוש הוא דמברך על שהשמחה במעונו, וא"כ זה שאינו אוכל שפיר עונה "ברוך (אלקיננו) ומבורך וכו' שהשמחה במעונו", והיינו על שהשמחה במעונו, [ועיין בדרישה שם בסי' קצ"ח שעמד ע"ז שעונה מי שלא אכל "ברוך ומבורך" אע"פ שהאוכלים עצמם אומרים "ברוך" לבד, ועיי"ש שהסביר זה לפי דרכו ע"פ מה ש"ברוך" הוא על העבר

אינו כלשון מהר"ש במקורו. וי"ל דגם אינו כלשון העט"ז במקורו, שכידוע קיצרו לשונו בהרבה מקומות, ומה ש"שהשמחה במעונו" בא בסוף י"ל דאינו אלא מעשה ידי המקצר, וממילא אין להסיק דדעת העט"ז עצמו דאומר "שהשמחה במעונו" בסוף. ואדרבה, מתיבת "כו" ש"כ מהר"ש, והעתיקו העט"ז, משמע להיפך, ד"שהשמחה במעונו" אומר באמצע ולא בסוף, וכמש"כ המאמר מרדכי. ועיין בס' יד אהרן שם בס"ח קצ"ח שהשמיט מדברי העט"ז תיבת "כו" (והבאה"ט שם העתיק מס' י"א וכדמוכח מלשונו שם), וכפי הנראה תפס דזה ט"ס, (ובאמת אין לזה מובן כפי שנדפס בעט"ז), אמנם אין לומר כן, דכ"ה גם בדברי מהר"ש במקורם, וכן ב"מ"כ" שבגליון השו"ע שהביא הא"ר.

זמנה שהקשה הא"ר ע"ד מהר"ש "ולא ידעתי מאי כו' דקאמר וכי יאמר שאכלנו משלו ולא אכל", י"ל דאין זה משום ש"הבין שאומר שהשמחה במעונו לבסוף" כמו שביאר המאמר, אלא דמשמע לי' דכוונת מהר"ש לתוספת של יותר מ"שהשמחה במעונו", דאל"ה לא הי' שום צורך לכתוב "כו", והיא תיבה מיותרת לגמרי לדעתו. ברם לפי פירושו של המאמר בד' מהר"ש י"ל דזה גופא מה שבא מהר"ש לאשמעינן בזה, דהוספה זו של "שהשמחה במעונו" צ"ל באמצע ולא בסוף.

(וכעין זה כתב המאמר מרדכי "כתב הרב א"ר ז"ל דאיתא במהרי"ל וכו'"), אין זה מדוייק, דהא"ר כתב זה בשם "מהר"ש במהרי"ל ז"ל", ועיין שם בעט"ז שמובא זה בשם "אמז"ל בשם המהר"ש במהר"ל ז"ל", ועיין בעט"ז בס' רפ"ד שהביא דברים בשם "אא"ז בשם רבו מהר"ש במהר"ל ז"ל", ור"ל זקנו של העט"ז (עיין בהקדמת העט"ז) בשם רבו ר' שלמה ר' ליבוש"ס מלובלין הידוע, רבם של הב"ח והשל"ה והמשאת בנימין, ופשוט דגם בא"ר המכוון למהר"ש זה, (ומה שכתוב בא"ר "במהרי"ל" אין זה ט"ס, דהלוא שם אביו של המהר"ש הי' גם יהודה, ועיין בעט"ז בס' רמ"ט).

ידידו הדר"ש ומברכו בכט"ס,

רפאל יצחק רייכמן

אחרי כתבי כל זאת, נדפס מכתב יד ספר פסקי ושו"ת מהר"ש מלובלין, ושם בס' י"ב כ' וז"ל: הא דקיי"ל שהבא לבית שמזמנים בו אעפ"י שלא אכל עמהם ואין אומר ברוך שאכלנו משלו כו', אומר ברוך ומבורך שמו תמיד לעולם ועד, וכתב הטור בשם הגאון דבעשרה אומר ג"כ אלקינו, ונראה דבברכת נישואין אומר ג"כ שהשמחה במעונו כו', עכ"ל. ומתברר, דהלשון לפנינו בעט"ז